

บทที่ 6

สรุปผล

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา เพื่อประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพในเด็กวัยประถมศึกษา เฉพาะการดำเนินงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาจากผลการตรวจสภาวะช่องปากนักเรียนของครูระหว่างปี 2534 - ปี 2536 กลุ่มตัวอย่างเลือกจากนักเรียนที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 , 5 และ 6 ในปีการศึกษา 2537 โดยเลือกตัวอย่างจากโรงเรียนที่มีการดำเนินงานตามระบบเฝ้าระวังทันตสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ในเกณฑ์ดี และที่สำคัญคือ มีการตรวจและบันทึกสภาวะช่องปากนักเรียน โดยครูคณะทำงานที่ผ่านการอบรมเรื่องการดำเนินงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพแล้ว การเก็บรวบรวมข้อมูลทำโดยใช้แบบเก็บข้อมูลที่จัดทำขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาวะอนามัยช่องปากและสภาวะฟันผวน จากแบบฟอร์มทส.001 ของปีการศึกษา 2534 และ 2536 ของนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนคนใดที่มีข้อมูลผลการตรวจไม่ครบทั้ง 2 ครั้ง จะถูกคัดออก ในการเก็บข้อมูลยังได้รวบรวมข้อมูลการรับบริการทันตกรรมจากบัตรบันทึกสุขภาพนักเรียน (สศ.3) ของนักเรียนแต่ละคนไว้ด้วย

ผลการรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 6 โรงเรียน ได้นักเรียนตัวอย่างจำนวน 432 คน คิดเป็นร้อยละ 10 ของนักเรียนประถมศึกษาในสังกัด สปอ.กันทรวิชัย จากผลการศึกษาทั้งหมดสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 ผลของการดำเนินงานตามโครงการเฝ้าระวังทันตสุขภาพต่อการเปลี่ยนแปลงสภาวะอนามัยช่องปาก (สภาพเหงือก)

ผลการเปรียบเทียบข้อมูลสภาวะอนามัยช่องปากของนักเรียน ตามบันทึกผลการตรวจโดยครู ตามดัชนีอนามัยช่องปาก ระหว่างการตรวจครั้งที่ 2 ของปี 2536 กับครั้ง 1 ของปี 2534 ในภาพรวม แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีสภาวะอนามัยช่องปากดีขึ้น และเมื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาวะอนามัยช่องปากของนักเรียนแต่ละคน พบว่าการมีสภาวะอนามัยช่องปากดีขึ้นในภาพรวมนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37.5) มีสภาวะอนามัยช่องปากเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น รองลงมา (ร้อยละ 22.4) คือ นักเรียนกลุ่มที่มีสภาวะอนามัยช่องปากคงเดิมในระดับที่ไม่เป็นปัญหา นักเรียนส่วนน้อย (ร้อยละ 18.3) มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะอนามัยช่องปากในทางเลวลง และส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 9.3) มีสภาวะคงเดิมในระดับที่เป็นปัญหา ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้น ป.3 - 5 มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะอนามัยช่องปากในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนอีก 2 ชั้น

ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ให้นักเรียนมีสภาวะอนามัยช่องปากเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น คือมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดในระบบเฝ้าระวังทันตสุขภาพ อันได้แก่ การแปรงฟันและการอมน้ำยาฟลูออไรด์ที่โรงเรียน รวมถึงการส่งต่อนักเรียนให้ได้รับการทันตกรรมที่เหมาะสม ส่วนการที่นักเรียนบางส่วนมีสภาวะอนามัยช่องปากคงเดิม ในระดับที่เป็นปัญหา หรือมีการเปลี่ยนแปลงสภาวะอนามัยช่องปากในทางเลวลง น่าจะเป็นผลจาก ความไม่เข้มแข็งของมาตรการการแปรงฟันที่โรงเรียน และอุปสรรคในระบบส่งต่อนักเรียนเพื่อรับบริการทันตกรรม ปัจจัยอีกส่วนหนึ่งเป็นผลจากธรรมชาติของโรคฟันผุในฟันน้ำนมของเด็กวัยนี้ที่มีอยู่สูง อันเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ของปัญหาในระดับ จ ด้วย

สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนให้นักเรียนชั้น ป.3 - 5 มีสภาวะอนามัยช่องปากเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนอีก 2 ชั้นนั้น น่าจะเป็นผลจากที่นักเรียนกลุ่มนี้มีช่วงเวลาที่เข้าสู่ระบบเฝ้าระวังทันตสุขภาพนานกว่า ซึ่งช่วยให้มีโอกาสผ่านกระบวนการทันตสุขภาพควบคู่กับการได้รับการทันตกรรมมากกว่า และมีธรรมชาติการขึ้นของฟันถาวรในช่วงวัยนี้เป็นปัจจัยเสริมอีกด้วย

6.2 สภาพเหงือกอักเสบในการตรวจสภาวะอนามัยช่องปากโดยครู

ผลการตรวจสภาวะอนามัยช่องปากของนักเรียนทั้ง 2 ครั้ง พบนักเรียนที่มีปัญหาเหงือกอักเสบ หรือ ปัญหาระดับ ข ค และ ง ค่อนข้างน้อย เมื่อรวมปัญหาเหงือกอักเสบทั้ง 3 ระดับ เป็นกลุ่มปัญหาระดับ ขคง แล้ว จึงมีจำนวนใกล้เคียงกับนักเรียนที่มีปัญหาระดับ จ โดยมีนักเรียนระดับ ก ซึ่งไม่มีปัญหาอนามัยช่องปากเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด

มีการศึกษาหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า ครูสามารถตรวจพบสภาวะเหงือกอักเสบได้น้อยกว่าทันตบุคลากร แต่มีประเด็นที่น่าสนใจคือ หากผลการตรวจของครูแสดงว่านักเรียนมีสภาวะเหงือกอักเสบแล้ว ก็มีความเป็นไปได้สูงว่า นักเรียนผู้นั้นจะมีสภาวะเหงือกอักเสบจริง ดังนั้น การประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพ โดยใช้ผลการตรวจสภาวะอนามัยช่องปากของนักเรียนโดยครู ในส่วนของปัญหาสภาวะเหงือกอักเสบ จึงสามารถเชื่อถือได้

6.3 การเปลี่ยนแปลงสภาวะฟันผุ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผลการตรวจสภาวะฟันผุโดยครู ยังมีข้อน่าสงสัยในเรื่องความถูกต้อง เนื่องจากมีความเป็นไปได้สูงที่ครูอาจรวมเอาฟันน้ำนมที่เป็นโรคฟันผุ มาลงผลการตรวจเป็นสภาวะฟันผุด้วย ผลการศึกษาก่อนหน้านี้บ่งชี้ว่า ครูยังมีปัญหามากในการตรวจ เพื่อแยกแยะระหว่างฟันผุและฟันน้ำนมที่เป็นโรคฟันผุ แต่ครูก็สามารถตรวจพบสภาวะไม่มีฟันผุได้ตรงกับทันตบุคลากรค่อนข้างสูง การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงสภาวะฟันผุจากผลการตรวจพบสภาวะไม่มีฟันผุ จึงมีความน่าเชื่อถือมากกว่า

ผลการเปรียบเทียบสภาวะไม่มีฟันผุของนักเรียน จากผลการตรวจตามดัชนีฟันผุโดยครู ระหว่างการตรวจครั้งที่ 2 ของปี 2536 กับครั้งที่ 1 ของปี 2534 ในภาพรวมแสดงให้เห็นแนวโน้มที่ดีขึ้น คือ ร้อยละของนักเรียนที่ไม่มีสภาวะฟันผุ มีการเพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยนักเรียนชั้น ป.3 - 5 มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน

6.4 ประโยชน์ของวิธีประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพในการศึกษาครั้งนี้

การศึกษาครั้งนี้ ได้นำเสนอวิธีการอีกลักษณะหนึ่ง ในการประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังทันตสุขภาพ โดยการเปรียบเทียบผลการตรวจสภาวะช่องปากนักเรียนกลุ่มเดียวกัน ในช่วงเวลาที่ห่างกัน 3 ปี เพื่อดูผลการเปลี่ยนแปลงรบบยอดในช่วงเวลาระหว่างนั้น ซึ่งช่วยให้ทราบว่าในโรงเรียนกลุ่มนี้ มีพัฒนาการของสุขภาพช่องปากในทางที่ดีขึ้น โดยนักเรียนชั้น ป.3 - 5 มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะช่องปากในทางที่ดีขึ้นมากกว่าชั้น ป.1 - 3 และ ป.2 - 4 และมีนักเรียนบางคนเท่านั้น ที่มีปัญหาอนามัยช่องปากเปลี่ยนแปลงในทางเลวลง หรือมีสภาพคงที่ในระดับที่เป็นปัญหา นักเรียนดังกล่าวเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อโรคในช่องปากอย่างแท้จริง

วิธีการประเมินผลที่นำเสนอนี้ จึงช่วยให้สามารถแยกแยะนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาโรคในช่องปากได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อันเป็นประโยชน์ที่จะช่วยให้สามารถนำมาตรการแก้ปัญหาไปเน้นหนักในกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหাসภาพช่องปากในนักเรียนแต่ละโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ